

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1921 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen jämte i ämnet väckta motioner.

Närvarande: Herrar Clason, Klefbeck*, Hellberg, Johansson i Kälkebo, Strömberg, K. J. Ekman, Reuterskiöld, Lyberg*, Larsén, Bruhn, Jansson i Edsbäcken*, Hallén, af Ekenstam*, P. S. Hedlund i Östersund, Sävström, Leander, Hansson i Gårda, Persson i Fritorp, Andersson i Igelboda och Gustafson i Kasenberg*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 353, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande:

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, att 15, 17—21, 23—28, 30—33, 54, 56, 59, 69, 79, 80, 83, 87, 95 och 96 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola erhålla följande ändrade lydelse.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 5 saml. 34 häft. (Nr 49.)

15 §.

Val — — — — — kännetecken.

Å valsedel skall, på sätt formulär 1 vid denna lag utvisar, ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning); och skall sedeln jämväl i övrigt avfattas i överensstämmelse med nämnda formulär.

Varje valsedel må å sedelns vänstra sida upptaga högst två namn utöver det antal riksdagsmän valet avser. Namnen skola uppföras var för sig i de särskilda rummen och gälla själva riksdagsmannavalet samt, i den mån namnen därvid icke tagas i anspråk, val av efterträdare åt avgången riksdagsman. För efterträdarevalet må dessutom i motsvarande rum å sedelns högra sida uppföras högst två namn för vart och ett av de för själva riksdagsmannavalet upptagna namnen. Upptager rum å sedelns högra sida två namn, skola de förekomma det ena under det andra.

Blanketter till valsedlar skola finnas tillgängliga vid valet.

17 §.

Ogill — — — — — med avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning eller upptager sådan å annat ställe än ovanför namnen;

vilken icke upptager något giltigt namn.

18 §.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt.

Finns å valsedel flera namn för själva riksdagsmannavalet än som enligt 15 § är medgivet, eller äro namn, som särskilt upptagits för val av efterträdare åt riksdagsman, flera än två, anses det eller de sista, övertaliga namnen såsom obefintliga.

För val av efterträdare särskilt upptaget namn, som saknar motsvarande namn för själva riksdagsmannavalet, anses såsom obefintligt.

19 §.

1. Sedan valsedlarna ordnats efter partibeteckning, skall inom varje parti, till den utsträckning, som för utseendet av stadgat antal riksdagsmän är nödig, genom särskilda sammanräkningar bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, vilka avse själva riksdagsmannavalet.

Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn.

2. Vid första sammanräkningen gäller valsedel för det namn, som står först å sedeln.

Partiets valsedlar ordnas i grupper så, att sedlar med samma första namn bilda en grupp.

Valsedlarna inom varje grupp räknas, och deras antal utgör gruppens rösttal. Samma tal är också jämförelsetal för det namn, som står först på gruppens valsedlar.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller första platsen i ordningen.

3. Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel för det namn, vilket, bortsett från namn, som redan erhållit plats i ordningen, står främst å sedeln.

Den eller de grupper, vilkas valsedlar vid närmast föregående sammanräkning gällde för det namn, som erhöll plats i ordningen, upplösas, och nämnda valsedlar ordnas i nya grupper så, att sedlar, som vid den pågående sammanräkningen gälla för ett och samma namn, bilda en grupp; däremot bibehållas övriga befintliga grupper oförändrade.

Valsedlarna inom varje nybildad grupp räknas, och deras antal utgör gruppens rösttal.

För de namn, för vilka finnas gällande valsedlar, beräknas rösttal och jämförelsetal.

Rösttalet för ett namn är lika med rösttalet för den grupp eller sammanlagda rösttalet för de grupper, vilkas valsedlar gälla för namnet.

Jämförelsetalet för ett namn är lika med dess rösttal, där icke grupp av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats. Har så skett, erhålles namnets jämförelsetal genom att dela dess rösttal med det tal, som motsvarar den del, gruppen tagit i besättandet av plats eller platser, som utdelats (gruppens platstal), ökat med 1, eller, om flera grupper av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats, med dessa gruppers sammanlagda platstal, ökat med 1. Platstalet för en grupp beräknas sålunda, att gruppens rösttal delas med största jämförelsetalet vid sammanräkningen närmast före gruppens bildande.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller plats i ordningen.

4. Bråktal, som uppkommer vid delning, beräknas i decimaler, två till antalet. Höjning av den sista decimalsiffran må ej äga rum.

20 §.

1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti,

vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

Jämförelsetalet är lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av partiet tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka avse själva riksdagsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom det parti, som, enligt vad i 1 mom. sägs, har största jämförelsetalet.

21 §.

1. Sedan valet av riksdagsmän blivit avslutat, skall för varje riksdagsman företagas en ny sammanräkning inom det parti, för vilket han blivit vald, för utseende av efterträdare åt riksdagsmannen. Har riksdagsman fått sig tillerkänd plats från flera partier, anses han vald för det parti, från vilket plats först tilldelades honom.

Vid varje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för riksdagsmannens namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller som hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit utsedd till riksdagsman, anses såsom obefintligt skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den ifrågavarande riksdagsmannen särskilt upptagna efterträdarenamnen, eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva riksdagsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln.

Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald till efterträdare.

2. Där någon, som blivit utsedd till riksdagsman, vid valtillfället avsäger sig uppdraget, skall valförrättaren förklara den avgångnes efter-

trädare vald i den avgångnes ställe. I sammanhang härmed utses jämlikt de i 1 mom. stadgade grunder efterträdare åt den sålunda valde, så ock åt annan riksdagsman, för vilken den valde tillika må hava varit efterträdare; och skall vid utseende av efterträdare åt riksdagsman, som själv varit efterträdare, så förfaras, som gällde det att utse efterträdare åt den ursprungligen valde riksdagsmannen.

Skulle efterträdare vid valtillfället avsäga sig sitt uppdrag, utses ny efterträdare enligt förut i detta moment givna bestämmelser.

23 §.

Hava vid valet riksdagsmän icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställles genast nytt val för utseende av felande antal riksdagsmän jämte efterträdare.

För utseende allenast av efterträdare må nytt val ej anställas.

24 §.

Vid rösternas sammanräknande användas av Konungen fastställda blanketter med anvisningar, och skall vid valet föras protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

De avgivna valsedlarna skola av valförrättaren inläggas under försegling, de godkända och de underkända var för sig, samt jämte valprotokollet ofördröjligen insändas till den Konungens befallningshavande, som enligt vad i riksdagsordningen stadgas har att taga befattning med valet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

25 §.

Fullmakt — — — — Ort och tid.

Valförrättaren låte ofördröjligen utan lösen tillställa utsedd efterträdare utdrag av valprotokollet i vad det efterträdaren rör.

26 §.

Har riksdagsman annorledes än i 21 § 2 mom. sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, och skall platsen besättas från den valkrets, som utsett den avgångne, eller har efterträdare annorledes än i nämnda moment sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, då skall Konungens befallningshavande vid offentlig förrättning, som hålles så snart ske kan och varom underrättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck så som med Konungens befallningshavandes kungörelser vanligen förfa-

res, företaga erforderliga åtgärder enligt de i 21 § 2 mom. och 22 § angivna grunder för utseende, i förra fallet av ny riksdagsman jämte efterträdare och i senare fallet av ny efterträdare.

Vid förrättningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

27 §.

Vid förrättning, som i nästföregående paragraf avses, skall Konungens befallningshavande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt uppgift å envar, som på grund därav blivit utsedd till riksdagsman eller efterträdare. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshavande omedelbart fullmakt för utsedd riksdagsman och låte ofördröjligen utan lösen tillställa utsedd efterträdare utdrag av protokollet i vad det efterträdaren rör.

Fullmakt, som nu sagts, skall vara av följande lydelse:

»Sedan» N. N. — — — — Ort och tid.

28 §.

Finnes i fall, som i 26 § avses, å valsedlarna icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i avgången riksdagsmans ställe, skall nytt val anställas för utseende av riksdagsman jämte efterträdare.

Omfattar valkretsen landstingsområden, tillhörande olika län, skall Konungens befallningshavande, som verkställer förrättningen, hos Konungen anmäla behovet av nytt val för ledighetens fyllande.

Är riksdagsman utsedd, men finnes å valsedlarna icke namn å någon, som kan inträda såsom efterträdare, skall därvid bero.

30 §.

För valen till andra kammaren indelas riket i tjuguåtta valkretsar, nämligen:

Stockholms stad;

Malmöhus läns norra valkrets, innefattande Luggude, Rönnebergs, Onsjö, Harjagers, Frosta och Färs härad samt städerna Hälsingborg, Landskrona och Eslöv;

Malmöhus läns södra valkrets, innefattande Torna, Bara, Oxie, Skytts, Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads härad samt städerna Malmö, Lund, Ystad, Trälleborg och Skanör med Falsterbo;

Göteborgs och Bohus läns landstingsområde;

Göteborgs stad;

Älvsborgs läns norra valkrets, innefattande Nordals, Sundals, Valbo, Tössbo, Vedbo, Flundre, Väne, Bjärke, Vätle, Ale, Kullings och Gäsene

härad samt städerna Åmål, Vänersborg, Alingsås och Trollhättan;
 Älvsborgs läns södra valkrets, innefattande Ås, Kinds, Redvägs,
 Marks, Vedens och Bollebygds härad samt städerna Borås och Ulricehamn;
 vart och ett av rikets övriga län.

31 §.

1. Valkrets, som består av en stad, skall delas i lämpligt antal valdistrikt.

— — — — —

32 §.

1. Förslag om — — — — — olika valdistrikt.

Utan föregående framställning vare Konungens befallningshavande berättigad och i fall, varom stadgas i 31 § 1 och 5 mom., pliktig att om indelning i valdistrikt eller ändring i redan skedd indelning förordna, sedan på landet kommunalstämma och i stad stadsfullmäktige beretts tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Om ändring — — — — — för kommunalfullmäktigeval.

Beslut angående — — — — — upprättade röstlängden.

— — — — —

33 §.

För varje valdistrikt å landet skall finnas en valnämnd av fem inom distriktet boende personer. Ordförande i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnar Konungens befallningshavande årligen före februari månads utgång. De fyra ledamöterna jämte två suppleanter väljas varje år å ordinarie kommunalstämma i mars eller, i kommun, där fullmäktige finnas, å fullmäktiges ordinarie sammanträde i samma månad. Det åligger i förra fallet kommunalstämmans och i senare fallet kommunalfullmäktiges ordförande att ofördröjligen utan lösen låta tillställa en var av de valda ledamöterna och suppleanterna i valnämnden ett utdrag av stämmaprotokollet, i vad dem rör. Om de personers namn och bostad, som blivit till ordförande och suppleant för honom utsedda, låter Konungens befallningshavande i länskungörelserna meddela underrättelse.

54 §.

1. Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen, å tredje söndagen i sep-

tember månad samt i fall, som i 17 § 2 mom. riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag, som av Konungen bestämmes.

I stad må dock valet av Konungens befallningshavande utsättas att äga rum å den söckendag, vilken infaller närmast före sön- eller helgdag, som ovan sagts.

Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att val till andra kammaren för viss valkrets skall förrättas å annan dag än i första stycket sägs, dock att val på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen alltid skola utsättas till dag under september månad.

2. Annat val till andra kammaren än i 1 mom. sägs förrättas å sön- eller helgdag. I stad, som bildar egen valkrets, må dock valet av Konungens befallningshavande utsättas att äga rum å söckendag, som infaller omedelbart före sön- eller helgdag, och i annan stad å söckendagen närmast före sön- eller helgdag, som för valkretsen i övrigt bestämmes till valdag. Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att valet skall hållas å annan dag än i förevarande moment sägs.

56 §.

Valförrättare vare på landet valnämnden; i stad, som utgör ett valdistrikt, magistraten; och i annan stad magistratens deputerade, varom i 91 § här nedan sägs.

59 §.

Vid — — — — — kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöver det antal riksdagsmän valet avser.

Valsedel — — — — — åsyftas.

69 §.

När — — — — — avslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med formulär 2 vid denna lag samt i formuläret gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl — — — — — i valet.

Valkuverten — — — — — valkuverten inlagts.

79 §.

Ogill — — — — — med avsikt där anbragt;
vilken saknar partibeteckning eller upptager sådan å annat ställe
än ovanför namnen;
vilken icke upptager något giltigt namn.
Finns — — — — — ogilla.

80 §.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende
å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed
åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, anses
sådant namn såsom obefintligt.

Finns å valsedel flera namn än som enligt 59 § är medgivet,
anses det eller de sista, övertaliga namnen såsom obefintliga.

83 §.

Vid rösternas sammanräknande användas av Konungen fastställda
blanketter med anvisningar, och låte Konungens befallningshavande vid
förrättningen föra protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända var
för sig, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst
två närvarandes sigill. De sålunda inlagda valsedlarna skola förvaras
intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

87 §.

1. Har någon, som blivit vald till riksdagsman, avsagt sig upp-
draget eller eljest avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit
vald, då skall Konungens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig
förrättning, så kungjord, som i 26 § sägs, verkställa ny röstsammanräk-
ning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald. Blev den
avgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det
parti, från vilket plats först tilldelades honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsed-
lar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då
namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst,
och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valde, vilkens
namn står främst på sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde

såsom ledamot i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

2. Lag samma vare, där riksdagsman, som blivit utsedd jämlikt 1 mom., avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

95 §.

Valnämnden — — — — — verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, samt utgifter för stämplat skola gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler. Valkuvert och de i 69 § nämnda omslag bekostas av statsverket.

96 §.

Ytterkuvert och innerkuvert, varom i 63 och 74 §§ sägs, skola vara av ogenomskinligt papper och försedda med ändamålsbeteckning samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet.

Formulär — — — — — fastställas av Konungen.

Övergångsstadgande.

Denna lag träder med nedan stadgade undantag i kraft den 1 juli 1921.

Vid tiden för lagens trädande i kraft bestående indelning i val-distrikt skall oberoende av den nya lagen gälla, till dess annorlunda varder förordnat i den ordning 32 § föreskriver.

Har riksdagsman, som blivit utsedd enligt äldre lag, avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, skall vid ledighetens fyllande äldre lag tillämpas.

Formulär 1.

Formulär till valsedel vid val till första kammaren.

<i>Plats för partibeteckning.</i>	
<i>R i k s d a g s m a n n a k a n d i d a t e r.</i>	<i>E f t e r t ä d a r e k a n d i d a t e r.</i>

Valsedelns storlek och antalet rum å sedeln må lämpas efter behovet.

Formulär 2.

Formulär till protokoll vid riksdagsmannaval.

Protokoll i N. N. valdistrikt vid val av
ledamot i riksdagens andra kammare å ———
(vallokalen) i ——— (orten) den ———
(dag, månad och år).

Till förrättande av det riksdagsmannaval, som blivit utsatt att hållas här-
städes denna dag, sammanträdde klockan ——— den för sådant ändamål ut-
sedda valnämnd (eller i stad, som utgör ett valdistrikt: »stadens magistrat»; eller
i stad, som består av flera valdistrikt: »magistratens deputerade»).

—————. ¹
Valet fortgick till klockan ——— eftermiddagen med uppehåll ——— ²
—————. ³

Vid valet avlämnades i vederbörlig ordning ——— ⁴ valkuvert. Antalet av de
personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet, utgjorde ——— ⁴
—————. ⁵

Samtliga valkuvert inlades i ——— ⁴ omslag, vilket (vilka) förseglades med —
——— ⁶ sigill, som här nedan finnas avtryckta.
—————. ⁷

Vid protokollet
N. N.

(Avtryck
av
sigill)

(Avtryck
av
sigill)

Att detta protokoll vid valförrättningen upplästs och befunnits riktigt, bekräftas,
N. N.

Ordförande vid valet.

N. N.

N. N.

Anvisningar:

¹ Har valet till följd av gudstjänst ej kunnat börja å bestämd tid, varde det här anmärkt.

² Här angives tiden, varunder uppehåll i förrättningen, även på grund av gudstjänst, ägt rum.

³ Har någon förvägrats att utöva rösträtt, varde det, med tydligt angivande av personens namn och
orsaken till denna vägran, här anmärkt.

⁴ Antalet.

⁵ Skulle antalet valkuvert icke vara lika med antalet personer, som enligt anteckningarna i röstläng-
den deltagit i valet, angivas här sannolika anledningen till detta förhållande.

⁶ Antalet, som skall vara *minst två*.

⁷ Här upptages vad i övrigt förekommit av beskaffenhet att bära i protokollet antecknas.

Beträffande motiveringen för detta Kungl. Maj:ts förslag får utskottet hänvisa till det vid propositionen fogade utdraget av protokollet över justitiedepartementsärenden den 22 april 1921.

Samtidigt har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen i anledning av förenämnda proposition väckta motioner, nämligen nr 221 i första kammaren, vari herr *Stendahl* hemställt, »att därest riksdagen beslutar ny valmetod för valen till riksdagen, riksdagen ock måtte för sin del besluta sådant tillägg till § 59 vallagen, att 'ogill är valsedel, som nedanför listnummer upptager namn, som ej förekommer å motsvarande vallista, så ock valsedel, som upptager sagda namn i omkastad ordning', (Ifrån § 80 i de sakkunniges förslag) samt sådan ändring i § 80 i vallagen enligt sakkunniges förslag, att första stycket får följande lydelse: 'Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller upptager valsedel namn nedanför den för sifferbeteckningen avsedda plats utan att å nämnda plats angiva, till vilken av de numrerade vallistorna sedeln skall hänföras, anses sådant namn såsom obefintligt.'»

nr 222 i första kammaren, vari herr *Stendahl* hemställt, »att riksdagen för sin del ville besluta ett sådant tillägg i § 59 i vallagen att å valsedels nedersta del må meddelas, vilken organisation som utsänt valsedeln»;

nr 223 i första kammaren, vari herr *Stendahl* hemställt, »att, därest riksdagen beslutar större valkretsar och ändrad sammanräkningsmetod vid val till riksdagen, riksdagen ock ville besluta införandet av officiella valförberedelser i överensstämmelse med proportionsvalsakkunniges förslag med här ovan upptagna mindre ändringar»;

nr 224 i första kammaren, vari herr *Stendahl* hemställt, »att, därest riksdagen beslutar större valkretsar och ändrad sammanräkningsmetod vid val till riksdagen, riksdagen ock ville besluta införande av 'subsidiär liströstning' i överensstämmelse med proportionvalssakkunniges förslag»;

nr 225 i första kammaren, vari herr *Stendahl* hemställt, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära utredning om nytt valsätt på basis av nu föreliggande förslag till proportionellt valsätt vid riksdagsmannaval, för val såväl till som inom landsting, stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige etc., samt att *förslag om dylikt valsätt måtte i god tid föreläggas nästa års riksdag*»;

nr 226 i första kammaren, vari herrar *Schotte* och *Rosén* hemställt, »att 54 § 1 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

1. *Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av 17 § mom. 1 riksdagsordningen å den söndag i september månad, som Konungens befallningshavande, var för sitt län, bestämmer samt i fall som i 17 § 2 mom. riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag som av Konungen bestämmes.*

I städerna Stockholm och Göteborg må dock valet utsättas till någon lördag under september månad.»

samt alternativt

»att hela förevarande kungl. proposition nr 353 måtte av riksdagen avslås»;

nr 227 i första kammaren, vari herr *Pålsson* hemställt, »att riksdagen beslutar sådan ändring i kungl. propositionen nr 353,

1:o) att Malmöhus och Älvsborgs län i likhet med övriga län utgöra en valkrets vardera,

2:o) eller, därest detta mitt yrkande icke bifalles, att i fråga om Malmöhus län, Lunds stad och Torna härad föras till norra valkretsen med 10 representanter»;

nr 350 i andra kammaren, vari herr *Olsson* i Kullenbergstorp hemställt, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av i Kungl. Maj:ts proposition nr 353 intagna förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, att 30 § måtte lyda sålunda:

För valen — — — — nämligen: Stockholms stad; Malmöhus läns samtliga städer; Malmöhus läns landsbygd; Göteborgs — — — — landstingsområde; Göteborgs stad; Älvsborgs läns — — — — Trollhättan; Älvsborgs läns — — — — Ulricehamn; vart och — — — — län.»

nr 351 i andra kammaren, vari herr *Olsson* i Rösta m. fl. hemställt, »att för de fyra norrländska länen Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland nuvarande antal valkretsar och bestämmelsen angående antal riksdagsmän måtte bibehållas samt att konstitutionsutskottet måtte göra de ändringar i lagtexten som härför bliva erforderliga»;

nr 352 i andra kammaren, vari herr *Jönsson* i Fridhill hemställt, »att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 353 ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att för val till riksdagens andra kammare snarast ersätta nu gällande bestämmelser med lag om införande av enmansvalkretsar, majoritetsval och tilläggsmandat samt här efter för riksdagen framlägga förslag»;

samt nr 353 i andra kammaren, vari herr *Hage* hemställt,

»dels att riksdagen måtte vid behandling av prop. 353 ändra 'Lagen om val till riksdagen av den 26 november 1920' på sådant sätt, att vid val till riksdagens kamrar vid fördelningen av platserna mellan partierna det bestämmes, att den s. k. valkvotsregeln (och det största överskottets regel) skall användas;

dels ock att riksdagen måtte vid behandling av nämnda proposition i § 21 (andra stycket, tredje punkten) i ovannämnda lag insätta orden: 'inom valkretsen'».

Beträffande de till stöd för dessa yrkanden förebragta motiveringarna får utskottet hänvisa till respektive motioner.

I sin skrivelse nr 226 anhöll 1918 års lagtima riksdag, »det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om de åtgärder, som må kunna vidtagas till undvikande av de olägenheter, som enligt vunnen erfarenhet vidlåda gällande regler för proportionellt valsätt samt för riksdagen framlägga de förslag, vilka utredningen må kunna föranleda». I anledning av denna skrivelse tillsatte chefen för justitiedepartementet den 28 november 1919 jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande vissa sakkunniga, de s. k. proportionsvalssakkunniga, för verkställande av den begärda utredningen. Dessa sakkunniga hava i ett den 18 april 1921 avgivet betänkande föreslagit omfattande förändringar i valsättet vid valen till riksdagens båda kamrar.

Utskottets
yttrande.

De förslag till förbättrande av det nuvarande valsättet till andra kammaren, som de sakkunniga framlagt, innebära dels valkretsarnas förstorande (i huvudsak införande av länsvalkretsar), dels nytt sammanräkningsförfarande, dels införande av officiella valförberedelser och dels möjliggörande av vad de sakkunniga benämna personröstning med subsidiär liströstning. Av dessa förslag ha i förevarande kungl. proposition endast upptagits de, som röra valkretsindelningen och sammanräkningsförfarandet; detta beror, enligt vad chefen för justitiedepartementet vid propositionens föredragning framhållit, därpå, att man ansett de övriga förslagen innebära så vittgående nyheter, att dels dessa nyheter kräva ett grundligare övervägande än som i betraktande av den långt framskridna tiden blivit möjligt, dels under alla förhållanden deras omedelbara genomförande kan tänkas vålla svårigheter vid tillämpningen. Detta har i främsta rummet ansetts gälla anordningen med officiella valförberedelser.

Utskottet inser tillfullo, att den korta tid, som stått till buds för förevarande propositions utarbetande, icke givit möjlighet till den grund-

liga prövning av de sakkunnigas förslag, som varit nödvändig för att en kungl. proposition, berörande alla av de sakkunniga behandlade spörsmål, skulle kunnat för innevarande års riksdag framläggas. Utskottet är däremot icke övertygat om lämpligheten av att, såsom här föreslås, ur de sakkunnigas förslag utbryta vissa spörsmål till omedelbart avgörande. Såsom föredragande departementschefen framhållit, sammanhånga de olika delarna av sakkunnigförslaget på ett organiskt sätt med varandra, och en reform, som byggde på de sakkunnigas förslag i dess helhet, komme därför att kännetecknas av enhetlighet och jämvikt mellan dess olika moment. De skäl, som departementschefen i det följande, visserligen med erkännande av det ur vissa synpunkter mindre lämpliga i ett dylikt förfaringssätt, anför för att till avgörande för sig upptaga frågorna om valkretsindelning och sammanräkningsförfarande, finner utskottet icke övertygande. Vad valkretsindelningen beträffar, hava de sakkunniga i sitt betänkande (sid. 76 ff.) framhållit; att deras förslag i denna del »står i oskiljaktigt samband» med förslaget angående en även i övriga stycken reformerad valmetod. Såsom korrektiv mot ogynnsamma följder av valkretsförstoringen — särskilt personmomentets försvagande — hava de sakkunniga angivit införande av officiella valförberedelser; de hava uttryckligen gjort gällande, att valkretsförstoringen icke bör företagas utan i samband med officiell kandidatnominering och officiellt förbunds-förfarande. Beträffande det föreslagna nya sammanräkningsförfarandet framhålla även de sakkunniga, att detsamma står i intimt sammanhang med andra i de sakkunnigas men icke i Kungl. Maj:ts förslag upptagna spörsmål.

Den synnerligen begränsade tid, som stått utskottet till buds för behandling av denna fråga, har icke givit möjlighet till en så ingående undersökning av här berörda spörsmål, att utskottet anser sig kunna uttala ett bestämt omdöme om, huruvida en ändring i antydd riktning av valkretsindelningen och genomförandet av en ny sammanräkningsmetod kan ske utan införande av officiella valförberedelser och andra av de sakkunniga föreslagna åtgärder. De refererade betänkligheterna häremot synas emellertid vara av den styrka, att utskottet anser sig för närvarande böra avstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Det innebär enligt utskottets mening påtagliga fördelar, att möjlighet beredes till en fullständig och allsidig granskning av de sakkunnigas förslag i dess helhet från Kungl. Maj:ts sida och att först sedan en dylik granskning ägt rum frågan om ändringar i valsättet till riksdagens andra kammare upptagas till slutgiltig prövning från riksdagens sida. Utskottet vill uttryckligen betona, att i utskottets avstyrkande av förevarande förslag icke ligger något som helst

underkännande av de i de sakkunnigas betänkande och den kungliga propositionen angivna reformlinjerna, och utskottet vill uttrycka den förhoppningen, att ett på en fullständig prövning av i de sakkunnigas betänkande utredda spörsmål byggt förslag inom en snar framtid måtte föreläggas riksdagen.

Till dessa skäl för ett avslag å den kungl. propositionen vill utskottet tillägga, att en omedelbar reform av valsättet till riksdagens andra kammare — huru behöfelig en dylik än i och för sig är — torde möta vissa betänkligheter. Om nämligen nyval till riksdagens andra kammare skulle äga rum först i normal tid 1924, är beslut om ändring av vallagen redan i år överflödigt, och skulle extra sådana val av Kungl. Maj:t anordnas exempelvis redan i höst, torde en genomgripande reform av valkretsindelningen och sammanräkningsförfarandet så sent under riksdagstiden orsaka betydande olägenheter. Den korta tid, som återstår, innan de nya valen sannolikt komma att äga rum, torde icke vara tillräcklig varken för vidtagande av valförberedelser på grundval av en helt ny valkretsindelning eller för ett fullständigt inträngande i nya sammanräkningsregler från väljares och valförrättares sida. De olägenheter, som en revision av valsättsbestämmelserna vid denna tidpunkt alltså skulle medföra, äro enligt utskottets mening ingalunda mindre än de brister, som vidlåda de nu gällande bestämmelserna.

Då utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka förevarande kungl. proposition, anser sig utskottet icke heller kunna tillstyrka de i anledning av densamma väckta motionerna.

Utskottet får alltså hemställa,

1) att förevarande kungl. proposition icke måtte av riksdagen bifallas,

2) att motionerna

a) I: 221, b) I: 222, c) I: 223, d) I: 224, e) I: 225
f) I: 226, g) I: 227, h) II: 350, i) II: 351, k) II: 352
och l) II: 353 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 maj 1921.

På konstitutionsutskottets vägnar:

SAM. CLASON.

Reservationer:

1) av herrar *Clason, Hellberg, K. J. Ekman, Lyberg, af Ekenstam, Leander, Hansson* i Gårda, *Persson* i Fritorp, *Andersson* i Igelboda och *Gustafson* i Kasenberg, som anfört följande:

»Utskottets beslut att avstyrka Kungl. Maj:ts proposition nr 353 om förändringar i vallagen, avseende länge eftersträfvade förbättringar i nuvarande valsätt, blev inom utskottet fattat med tillhjälp av den förseglade sedeln. Den genom lotten segrande hälften var, vad sakens realitet angår, i själva verket till och med svagare än berörda uppdelning antyder, i det att den bestod av dels motståndare till det kungl. förslaget, dels personer, som principiellt voro sympatiskt stämde för detsamma, ehuru de för närvarande önskade ett uppskov med dess realbehandling till nästa riksdag, dels slutligen anhängare av dess antagande redan nu, ehuru med en detaljförändring i fråga om valkretsindelning inom ett län. Beslutet om förslagets avstyrkande fattades genom en koalition av dessa grupper, sedan en majoritet inom utskottet tidigare vid en preliminär votering beslutat tillstyrka förslaget. Detta har i följd härav också inom utskottet underkastats en detaljbehandling paragraf för paragraf, i vilken samtliga medlemmar deltagit ävensom sakkunnige utanför utskottet rådfrågats, och det har alltså härutinnan undergått den närmare granskning inom utskottet, som är erforderlig för ett ståndpunktstagande även till de enskilda detaljerna. Formellt har förslaget sålunda erhållit den förberedande behandling, som är av nöden för dess antagande.

Ur realitetssynpunkt anse vi mycket starka skäl tala för, att det i huvudsak nu antages. Det är i själva verket framkallat av önskemål, som riksdagen vid mer än ett tillfälle uttalat.

Redan 1911 års riksdag anhöll, på grund av dittills gjorda erfarenheter rörande den proportionella valmetodens tillämpning, i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, på vilket sätt de brister, som visat sig vidlåda denna metod, kunde avhjälpas. De sakkunnige, som med anledning härav tillsattes, blevo emellertid anbefallda att iakttaga, att grunderna för metoden icke finge rubbas, och det förslag, som de i december 1913 framlade, kom i följd härav icke att få den allsidiga omfattning, som det eljest kunnat erhålla. De modifikationerna i metoden, som de förordade, gingo emellertid framförallt ut på att åstadkomma en bättre ordning av fördelningen av platserna inom partierna, och för vinnande av detta ändamål företogo de bland annat ett

strängare genomförande av rangordningsregeln än för närvarande är fallet. Vad åter angick frågan om fördelning av platserna *mellan* partier, framhöllo de, att valkretsarna voro för små för att platsfördelningsmetoden skulle giva fullt tillfredsställande resultat, men ansågo frågan om ändring av bestämmelserna härutinnan icke falla under det dem lämnade uppdraget. Enda påföljden av detta sakkunnigförslag blev, att vid 1913 och 1914 årens riksdagar vissa ändringar antogos angående sättet för utseende av dels suppleanter till landsting och stadsfullmäktige, dels ersättare till riksdagsmän.

1917 års val till andra kammaren gjorde emellertid åter frågan om förändrade bestämmelser i fråga om valsättet i hög grad brännande. De utvisade sålunda bland annat ett valresultat, som i avsevärd grad åt flertalet partier gav en annan representation än det antal mandat, var till respektive parti på grund av sin samlade röststyrka varit berättigat. Två partier hade sålunda erhållit sammanlagt 16 platser mera ($14 + 2$), än de efter sin röststyrka bort hava att påräkna, under det att de övriga partierna erhöilo sammanlagt samma antal platser mindre ($4 + 3 + 2 + 7$).

Men även i fråga om platsernas fördelning *inom* varje särskilt parti framträdde alltjämt den redan tidigare iakttagna bristen i sammanräkningsmetoden, i det att vid mer än ett tillfälle på grund av sättet för valmännens röstgivning rangordningsregeln icke blev genomgående tillämpad och i följd därav genom reduktionsregelns användning andra personer blevo valda, än valmännens flertal önskat.

På grund av dessa ledsamma erfarenheter upptog 1918 års riksdag hela frågan till förnyad omprövning och avlät den skrivelse i ämnet, som utskottet omnämner, och som i sin ordning framkallat nu förevarande kungl. proposition. I fråga om valkretsproblemet underströk denna skrivelse särskilt olägenheten av, att flertalet valkretsar blott ägde tre till fem representanter — i själva verket hade 1920 av rikets dåvarande 56 valkretsar 22 blott tre representanter var, 18 blott fyra, 10 fem och endast de 6 övriga mer än fem representanter — och betonade tillika lämpligheten av att i regel göra länen till valkretsar. Beträffande plats-tillsättningarna inom partierna framhöll skrivelsen, att den otillfredsställande ordningen därutinnan under de senare åren framträtt i än klarare belysning än tidigare.

När denna skrivelse 1918 avläts, var det säkerligen riksdagens förhoppning, att icke ytterligare ett andrakammareval skulle försiggå, utan att man fått de önskade reformerna genomförda. Emellertid hade vid 1920 års riksdag den begärda utredningen icke hunnit så långt, att för-

slag från regeringens sida kunde framläggas. Frågan upptogs i stället av enskilda motionärer, och konstitutionsutskottet framlade i anslutning härtill ett förslag om införande i regel av länsvalkretsar, för att icke vid 1920 års val man alltjämt skulle vara bunden vid de mindre valkretsar, vilka vid tidigare val visat sig så hinderliga för ernående av proportionell rättvisa i platsfördelningen mellan partierna. Förslaget vann dock, som bekant, icke riksdagens bifall, men för att icke efter 1920 ännu ett andrakammarval skulle försiggå utan att erforderliga reformer vidtagits, antog riksdagen såsom vilande i grundlagsenlig ordning ett förslag till sådan ändring av § 14 RO, att dess bestämmelser om valkretsindelningen flyttades ut ur grundlagen och ersattes med en hänvisning till vallagen. Det vilande grundlagsändringsförslaget har vid innevarande riksdag antagits definitivt. Det framgår otvetydigt av sistlidne riksdagsförhandlingar vid behandlingen av nämnda förslag, att riksdagen förutsatte, att förslag om ny valkretsindelning också skulle komma till stånd vid innevarande års riksdag och innan ännu ett andrakammarval försiggår.

Även erfarenheterna från 1920 års val hava visat, att vissa partier blevo överrepresenterade och andra underrepresenterade; det förra inträffade sålunda enligt statistiska centralbyråns senaste redogörelse denna gång i 14 fall ($6 + 5 + 1 + 2$) och det senare i likaledes 14 ($4 + 3 + 7$).

Från synpunkten av det proportionella valsystem, som för närvarande är det för vårt representationsskick gällande, kunna dylika förhållanden icke anses tillfredsställande. I betraktande av det icke ringa antal fall, då ett avgörande i kammare eller riksdag hänger på ett fåtal röster, kan det ur det nämnda systemets synpunkt icke anses vara likgiltigt, om valmetoden ger så otillfredsställande utslag som de ovan berörda. När partiernas antal, såsom numera hos oss, är flera än tre, ligger det ock i sakens natur, att i så små valkretsar som de med endast tre eller fyra mandat det knappast finnes möjlighet för något parti att ernå fullt rättvis representation. I ett land med så skiftande lokala förhållanden som vårt kan det icke heller vara likgiltigt för en viss meningsgrupp, om den på grund av mandatens ringa antal i en valkrets icke kan inom en särskild landsända förvärva en representant, vartill den vid något större valkretsar även där bort vara berättigad. Den nuvarande valkretsindelningen kan under sådana förhållanden förhindra för ett icke obetydligt antal valmän i vissa kretsar att understödja den politiska meningsriktning, vars stärkande de anse för landet gagneligast, och nödgar dem i följd härav att antingen nedlägga sina röster eller rösta på andra kandidater, än dem, som äro deras egentliga

meningsfränder. De valkarteller mellan olika meningsriktningar, som härigenom understundom framdrivas, hava jämväl ej sällan visat sig leda till valresultat, som icke på förhand varit av valmännen påräknade. Vi finna alltså ur det proportionella systemets synpunkt goda skäl föreligga för åvägabringande av större valkretsar.

Även för genomförandet snarast möjligt av en bättre sammanräkningsmetod tala synnerligen starka skäl. De otillfredsställande förhållanden på detta område, som den nuvarande metoden medför, äro alltför bekanta för att här behöva närmare belysas. Den förstoring av valkretsarna, som nyss tillstyrkts, gör en förbättrad metod ännu behöfligare. Till de skäl för en reform, som hittills pläгат anföras, har också den betydande rösträttsutvidgning, som vid nästkommande val skall tillämpas, lagt ytterligare nya. Om nämligen valmanskårens starka utökning skulle föranleda en stegrad benägenhet hos enskilda grupper av väljare att gå fram med särkandidater, är det att antaga, att de fall skola ökas, då rangordningsregeln häves, och i följd därav också de fall växa, då platsfördelningen inom partierna blir en annan, än de väljande beräknat, och alltså ger anledning till berättigat missnöje. Just väljarekårens förstoring synes oss därför vara ett synnerligen vägande skäl att omedelbart genomföra en sammanräkningsmetod, som i vida högre grad än den nuvarande är byggd på en genomförd rangordningsregel.

I båda de avseenden, vilka nu berörts — större valkretsar och bättre sammanräkningsmetod — synes oss den kungl. propositionen tillmötesgå de reformkrav på området, som de senare årens erfarenheter visat vara mest trängande. Vi hava därför ansett, att utskottet bort i huvudsak tillstyrka detsamma.

Vad angår dess detaljbestämmelser, så synes oss den i propositionen föreslagna valkretsindelningen väl avpassad. För dess närmare beskaffenhet hänvisa vi till dels § 30 i förslaget, dels till den vid denna reservation fogade bilagan. Vid en jämförelse mellan det kungl. förslagets valkretsindelning och de motionsvis framburna yrkandena om jämkningar av vissa detaljer däri, hava vi funnit övervägande skäl tala för det kungl. förslaget, vars bestämmelser i detta hänseende också överensstämma med det resultat, vartill proportionsvalssakkunnige efter sin noggranna utredning av frågan kommit.

I fråga om sammanräkningsmetoden ansluta vi oss likaledes till det kungl. förslaget. Vi hava vid den granskning av densamma, som företagits inom utskottet, funnit oss övertygade, att den besitter mycket stora företräden framför nuvarande metod. Det strängare iakttagande av rangordningsregeln, som den nya metoden innebär, står tillika i full

överensstämmelse med vad man numera sedan länge ganska allmänt torde anse såsom ett nödvändigt villkor för en rationell sammanräkningsmetod. Enligt vår uppfattning vore det högeligen att beklaga, om man icke dess mindre skulle vid nästa riksdagsmannaval vara nödsakad att använda en föråldrad metod, om vars brister alla torde vara ense.

Det bör i detta sammanhang också erinras, att metoden icke innebär något, som behöver föranleda någon ändrad taktik från valmännens sida i fråga om deras uppgörande av sina vallistor. Redan nu torde merendels väljarna själva därvid räkna med att rangordningsregeln skall vid sammanräkningen bliva den behärskande, och ett strängare tillämpande av denna regel torde i följd härav blott komma att innebära, att de i färre fall än nu komma att misräkna sig.

Införandet av denna nya sammanräkningsmetod står därjämte synnerligen väl i samband med de större valkretsarna. Om uti dessa, såsom möjligt är, väljare i en viss ort — exempelvis i någon av de förutvarande mindre valkretsar, av vilka den större är sammansatt — önska gå fram till valet med en särlista, representerande den ortens speciella intressen, så underlättar rangordningsregelns genomförande väsentligt ett dylikt förfaringssätt. Väljarna behöva, efter den nya metodens införande, icke befara de obehagliga överraskningar, som reduktionsregeln förut beredde dem, utan kunna, såsom de sakkunniga framhållit, vara vida mer förvissade om att själva avgöra placeringen av sina kandidater och av eventuella ersättare. »Varje fraktion kan framföra sina kandidater just i den ordning, som beräknats.»

Vi överensstämman vidare med den kungl. propositionen därutinnan, att det icke synes oss välbetänkt att för närvarande gå längre än propositionen gjort. Vi äro nämligen övertygade om, att sådana nyheter som införande av officiella valförberedelser och möjliggörande av s. k. personröstning med subsidiär liströstning ännu torde ligga det allmänna föreställningssättet så pass fjärran, att de icke bort medtagas i det nu framlagda förslaget. De motioner, som åsyftat genomförande redan nu av dylika förändringar, hava vi alltså funnit böra avstyrkas.

I ett avseende har den inom utskottet verkställda granskningen givit anledning till ett frångående av vad Kungl. Maj:t med stöd av proportionsvalsakkunniges utredning föreslagit. Enligt 21 § i lagförslaget skulle vid val till ledamöter av första kammaren ersättareuträkningen icke uppskjutas tills vakansen inträffat, utan företagas i sammanhang med det ordinarie valet. Efter att hava omnämnt, hurusom i det utskottsutlåtande, som låg till grund för riksdagens skrivelse den 30 maj 1919 angående utvidgningen av den politiska rösträtten m. m., denna utväg

för höjande av intresset för ersättarevalen anvisats, göra de sakkunniga härom i sitt betänkande (sid. 61) följande uttalande:

»Det synes de sakkunniga, som om en dylik reform skulle vara väl ägnad att stimulera valkorporationerna till att med omsorg behandla även efterträdarefrågan. Ett val, vars resultat omedelbart konstateras, måste tillvinna sig ett större intresse än ett val, om vilket man icke vet, huruvida det över huvud kommer att följas av någon röstsammanräkning, och där denna under alla förhållanden uppskjutes till en obestämd framtid. De sakkunniga föreslå en sådan anordning av ersättarevalen, att det samtidigt med valet av ordinarie förstakammarledamöter blir klart, vem som vid inträffande avgång av ordinarie ledamot skall inträda i hans ställe.»

Att en dylik anordning kan vara ägnad att åtminstone i någon mån tillgodose sitt syfte, torde visserligen icke böra förnekas. Men å andra sidan äro därmed förbundna olägenheter, som *dels* i och för sig möta betänkligheter och *dels* synas vara av beskaffenhet att indirekt motverka syftet, att på ersättareplatserna upptagas de bäst kvalificerade, tillgängliga kandidaterna.

Då valet av riksdagsman (och ersättare) anses avslutat först, när röstsammanräkningen blivit slutförd, samt besvär för att komma under prövning måste anföras inom viss tid därefter, lär en persons valbarhet såsom efterträdare till en under valperioden avgången riksdagsman vara beroende i första hand av förhållandena vid den tidpunkt, då han enligt verkställd sammanräkning utses till efterträdare. Härav har ansetts följa, att enligt nu gällande bestämmelser till ersättarekandidat kunnat å valsedel upptagas person, vilken vid valtillfället (valsedlarnas avlämnande) ännu icke är valbar, men förmodas bliva det, då fyllande av ledighet erfordras och ersättarevalet för den skull avslutas genom röstsammanräkning. Om en i övrigt för uppdraget väl kvalificerad person är endast 34 år gammal eller under endast två av åren närmast före valsedlarnas avlämnade skattat till staten för erforderlig inkomst, kan under sådana omständigheter möjlighet finnas att vid ett förstakammarval försäkra sig om hans namn för en eventuell ersättaresammanräkning.

Men vid tillämpning av lagförslagets bestämmelser måste namnet å dylik person på ett tidigare stadium prövas och, eventuellt efter anförda besvär över sammanräkningen, förklaras såsom obefintligt. Å andra sidan torde, om lagförslaget i denna del antages, en vid tiden för röstsammanräkningen, men icke vid inkallandet till tjänstgöring efter avgången riksdagsman valbar person kunna inträda i utövande av riks-

dagsmannakallet, såvida han icke själv anmäler sin obehörighet eller vid prövning enligt § 32 riksdagsordningen befinnes diskvalificerad.

Då emellertid vid valbarhetsvillkorens uppställande den bestämmande synpunkten måste hava varit, att de föreskrivna kvalifikationerna skola vara fyllda, när riksdagsmannaskapets utövande påkallas, måste en dylik förskjutning i den avgörande tidpunkten betecknas såsom oegentlig. Och då utövande av riksdagsmannaskapet med numera antagna bestämmelser angående första kammaren kan tänkas komma i fråga först åtta år efter röstgivningen, skulle genom den föreslagna ändringen valbarhetsåldern för ersättare i realiteten avsevärt höjas. Därjämte kan erinras, att med hänsyn till de långa valperioderna och ersättarens rätt att, när ledighet uppkommer, avsäga sig uppdraget en avsevärd del av företagna röstsammanräkningar sannolikt skulle bli alldes utan praktisk betydelse, även om på grund av riksdagsmans avgång ersättare behöver inkallas. Till sist har även satts i fråga, huruvida den föreslagna ändringen står i god överensstämmelse med ordalydelsen i riksdagsordningen, som förutsätter, att riksdagsman »utses» i den avgångnes ställe (R. O. § 28 mom. 1).

Av sålunda anförda skäl har det ansetts lämpligast, att sammanräkning för utseende av efterträdare bör likasom hittills ske först vid uppkommande ledighet; och har lagförslaget i enlighet härmed omarbetats.

Detta har dels påkallat förändringar i de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen till lydelse av §§ 21 och 26 i vallagen, dels medfört att §§ 23, 25, 27 och 28 böra kvarstå i sin nuvarande lydelse.

Slutligen hava *dels* i 17 § införts ett förtydligande av innebörd, att valsedel blir ogill även för det fall, att giltigt namn å särskild ersättarekandidat visserligen finnes å sedeln, men sådant namn för själva riksdagsmannavalet saknas, *dels* i 21 § angivits, att vid ny sammanräkning endast namn å *vid valet* utsedd riksdagsman skall anses såsom obefintligt, *dels ock* i förtydligande syfte vissa förändringar gjorts i det formulär, vartill i 15 § hänvisas.

Av ovanstående framgår, att vi, likasom utskottet, avstyrkt det stora flertalet av de framlagda motionerna. En av dessa, motionen I:225 av hr *Stendahl*, synes oss emellertid böra i viss omfattning tillstyrkas. Motionären förordar i densamma, att den i det kungl. förslaget ingående nya valmetoden måtte snarast komma till tillämpning vid val såväl till som inom landsting, stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige etc., och föreslår i detta syfte en skrivelse till Kungl. Maj:t. Då det torde vara obestriddt, att bristerna i nuvarande sammanräkningsmetod framträtt icke

blott vid val till riksdagen, utan även vid val *till* övriga representativa myndigheter såsom till landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, synes det önskvärt, att den nya förbättrade metoden måtte snarast möjligt komma till användning även vid dylika val. Till ett omedelbart införande av densamma även vid val *inom* ifrågavarande myndigheter anse vi däremot icke tillräckliga skäl förefinnas. Med denna begränsning vilja vi alltså föreslå en skrivelse i motionens syfte.

På grund av ovanstående få vi föreslå,

- 1) att riksdagen, med förklaring att förevarande kungl. proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

Härigenom förordnas, att 15, 17—21, 23—28, 30—33, 54, 56, 59, 69, 79, 80, 83, 87, 95 och 96 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola erhålla följande ändrade lydelse.

Härigenom förordnas, att 15, 17—21, 24, 26, 30—33, 54, 56, 59, 69, 79, 80, 83, 87, 95 och 96 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola erhålla följande ändrade lydelse.

15 §.

Val — — — — — kännetecken.

Å valsedel skall, på sätt formulär 1 vid denna lag utvisar, ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning); och skall sedeln jämväl i övrigt avfattas i överensstämmelse med nämnda formulär.

Varje valsedel må å sedelns vänstra sida upptaga högst två namn utöver det antal riksdagsmän valet avser. Namnen skola uppföras vart för sig i de särskilda rummen och gälla själva riksdagsmannavalet samt, i den mån namnen därvid icke tagas i anspråk, val av efterträdare åt avgången riksdagsman. För efterträdarevalet må dessutom i motsvarande rum å sedelns högra sida uppföras högst två namn för vart och ett av de för själva riksdagsmannavalet upptagna namnen. Upptager rum å sedelns högra sida två namn, skola de förekomma det ena under det andra.

Blanketter till valsedlar skola finnas tillgängliga vid valet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

§ 17.

Ogill — — — — — med
avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning
eller upptager sådan å annat ställe
än ovanför namnen;

vilken icke upptager något giltigt
namn.

17 §.

Ogill — — — — — med
avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning
eller upptager sådan å annat ställe
än ovanför namnen;

vilken icke för *själva riksdags-*
mannavalet upptager något giltigt
namn.

18 §.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende
å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed
åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, anses
sådant namn såsom obefintligt.

Finnas å valsedel flera namn för *själva riksdagsmannavalet* än
som enligt 15 § är medgivet, eller äro namn, som särskilt upptagits för
val av efterträdare åt riksdagsman, flera än två, anses det eller de sista,
övertaliga namnen såsom obefintliga.

För val av efterträdare särskilt upptaget namn, som saknar mot-
svarande namn för *själva riksdagsmannavalet*, anses såsom obefintligt.

19 §.

1. Sedan valsedlarna ordnats efter partibeteckning, skall inom
varje parti, till den utsträckning, som för utseendet av stadgat antal riks-
dagsmän är nödig, genom särskilda sammanräkningar bestämmas ordning
mellan de namn å partiets valsedlar, vilka avse *själva riksdagsmannavalet*.

Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn.

2. Vid första sammanräkningen gäller valsedel för det namn, som
står först å sedeln.

Partiets valsedlar ordnas i grupper så, att sedlar med samma första
namn bilda en grupp.

Valsedlarna inom varje grupp räknas, och deras antal utgör grup-
pens rösttal. Samma tal är också jämförelsetal för det namn, som står
först på gruppens valsedlar.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller första platsen i
ordningen.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Reservanternas förslag:)*

3. Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel för det namn, vilket, bortsett från namn, som redan erhållit plats i ordningen, står främst å sedeln.

Den eller de grupper, vilkas valsedlar vid närmast föregående sammanräkning gällde för det namn, som erhöll plats i ordningen, upplösas, och nämnda valsedlar ordnas i nya grupper så, att sedlar, som vid den pågående sammanräkningen gälla för ett och samma namn, bilda en grupp; däremot bibehållas övriga befintliga grupper oförändrade.

Valsedlarna inom varje nybildad grupp räknas, och deras antal utgör gruppens rösttal.

För de namn, för vilka finnas gällande valsedlar, beräknas rösttal och jämförelsetal.

Rösttalet för ett namn är lika med rösttalet för den grupp eller sammanlagda rösttalet för de grupper, vilkas valsedlar gälla för namnet.

Jämförelsetalet för ett namn är lika med dess rösttal, där icke grupp av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats. Har så skett, erhålles namnets jämförelsetal genom att dela dess rösttal med det tal, som motsvarar den del, gruppen tagit i besättandet av plats eller platser, som utdelats (gruppens platstal), ökat med 1, eller, om flera grupper av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats, med dessa gruppers sammanlagda platstal, ökat med 1. Platstalet för en grupp beräknas sålunda, att gruppens rösttal delas med största jämförelsetalet vid sammanräkningen närmast före gruppens bildande.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller plats i ordningen.

4. Bråktal, som uppkommer vid delning, beräknas i decimaler, två till antalet. Höjning av den sista decimalsiffran må ej äga rum.

20 §.

1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

Jämförelsetalet är lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av partiet tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka avse själva riksdagsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom det parti, som, enligt vad i 1 mom. sägs, har största jämförelsetalet.

21 §.

1. Sedan valet av riksdagsmän blivit avslutat, skall för varje riksdagsman företagas en ny sammanräkning inom det parti, för vilket han blivit vald, för utseende av efterträdare åt riksdagsmannen. Har riksdagsman fått sig tillerkänd plats från flera partier, anses han vald för det parti, från vilket plats först tilldelades honom.

Vid varje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för riksdagsmannens namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller som hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit utsedd till riksdagsman, anses såsom obefintligt skall röstvärdet tillgodoräknas det namn som står främst av de för den ifrågavarande riksdagsmannen sär-

21 §.

Där någon, som blivit vald till riksdagsman, vid valtillfället avsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald. Blev den avgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från vilket plats först tilldelades honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till riksdagsman, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den avgångne riksdagsmannen särskilt

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Reservanternas förslag:)*

skilt upptagna efterträdarenamnen, eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva riksdagsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln.

Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald till efterträdare.

2. Där någon, som blivit utsedd till riksdagsman, vid valtilfället avsäger sig uppdraget, skall valförrättaren förklara den avgångnes efterträdare vald i den avgångnes ställe. I sammanhang härmed utses jämlikt de i 1 mom. stadgade grunder efterträdare åt den sålunda valde, så ock åt annan riksdagsman, för vilken den valde tillika må hava varit efterträdare; och skall vid utseende av efterträdare åt riksdagsman, som själv varit efterträdare, så förfaras, som gällde det att utse efterträdare åt den ursprungligen valde riksdagsmannen.

Skulle efterträdare vid valtilfället avsäga sig sitt uppdrag, utses ny efterträdare enligt förut i detta moment givna bestämmelser.

23 §.

Hava vid valet riksdagsmän icke blivit till föreskrivet antal utsedda, anställles genast nytt val för utseende av felande antal riksdagsmän jämte efterträdare.

För utseende allenast av efterträdare må nytt val ej anställas.

upptagna efterträdarenamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva riksdagsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald i den avgångnes ställe.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid valtilfället avsäga sig uppdraget, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Reservanternas förslag:)*

24 §.

Vid rösternas sammanräknande användas av Konungen fastställda blanketter med anvisningar, och skall vid valet föras protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

De avgivna valsedlarna skola av valförrättaren inläggas under försegling, de godkända och de underkända var för sig, samt jämte valprotokollet ofördröjligen insändas till den Konungens befallningshavande, som enligt vad i riksdagsordningen stadgas har att taga befattning med valet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

25 §.

Fullmakt — — — — Ort
och tid.

Valförrättaren låte ofördröjligen utan lösen tillställa utsedd efterträdare utdrag av valprotokollet i vad det efterträdaren rör.

26 §.

Har riksdagsman annorledes än i 21 § 2 mom. sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, och skall platsen besättas från den valkrets, som utsett den avgångne, eller har efterträdare annorledes än i nämnda moment sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, då skall Konungens befallningshavande vid offentlig förrättning, som hålles så snart ske kan och varom under rättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck så som med Konungens befallningshavandes kungörelser vanligen förfares, företaga erforderliga åtgärder enligt de i 21 § 2 mom. och 22 § angivna grunder för ut-

26 §.

Har riksdagsman annorledes än i 21 § sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald, och skall platsen besättas från den valkrets, som utsett den avgångne, då skall Konungens befallningshavande vid offentlig förrättning, som hålles så snart ske kan och varom under rättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck så som med Konungens befallningshavandes kungörelser vanligen förfares, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i 21 och 22 §§ angivna grunder.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

seende, i förra fallet av ny riksdagsman jämte efterträdare och i senare fallet av ny efterträdare.

Vid förrättningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

27 §.

Vid förrättning, som i nästföregående paragraf avses, skall Konungens befallningshavande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt uppgift å envar, som på grund därav blivit utsedd till riksdagsman eller efterträdare. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshavande omedelbart fullmakt för utsedd riksdagsman och låte ofördröjligen utan lösen tillställa utsedd efterträdare utdrag av protokollet i vad det efterträdaren rör.

Fullmakt, som nu sagts, skall vara av följande lydelse:

»Sedan» N. N. — — — —
Ort och tid.

28 §.

Finnes i fall, som i 26 § avses, å valsedlarna icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i avgången riksdagsmans ställe, skall nytt val anställas för utseende av riksdagsman jämte efterträdare.

Omfattar valkretsen landstingsområden, tillhörande olika län, skall Konungens befallningshavande, som verkställer förrättningen, hos Ko-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

nungen anmäla behovet av nytt val för ledighetens fyllande.

Är riksdagsman utsedd, men finnes å valsedlarna icke namn å någon, som kan inträda såsom efterträdare, skall därvid bero.

30 §.

För valen till andra kammaren indelas riket i tjugufatta valkretsar, nämligen:

Stockholms stad;

Malmöhus läns norra valkrets, innefattande Luggude, Rönnebergs, Onsjö, Harjagers, Frosta och Färs härad samt städerna Hälsingborg, Landskrona och Eslöv;

Malmöhus läns södra valkrets, innefattande Torna, Bara, Oxie, Skytts, Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads härad samt städerna Malmö, Lund, Ystad, Trälleborg och Skanör med Falsterbo;

Göteborgs och Bohus läns landstingsområde;

Göteborgs stad;

Älvsborgs läns norra valkrets, innefattande Nordals, Sundals, Valbo, Tössbo, Vedbo, Flundre, Väne, Bjärke, Vättele, Ale, Kullings och Gäsene härad samt städerna Åmål, Vänersborg, Alingsås och Trollhättan;

Älvsborgs läns södra valkrets, innefattande Ås, Kinds, Redvägs, Marks, Vedens och Bollebygds härad samt städerna Borås och Ulricehamn; vart och ett av rikets övriga län.

31 §.

1. Valkrets, som består av en stad, skall delas i lämpligt antal valdistrikt.

— — — — —

32 §.

1. Förslag om — — — — — olika valdistrikt.

Utan föregående framställning vare Konungens befallningshavande berättigad och i fall, varom stadgas i 31 § 1 och 5 mom., pliktig att om indelning i valdistrikt eller ändring i redan skedd indelning förordna, sedan på landet kommunalstämma och i stad stadsfullmäktige beretts

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 5 saml. 34 häft. (Nr 49.)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Om ändring — — — — för kommunalfullmäktigeval.

Beslut angående — — — — upprättade röstlängden.

33 §.

För varje valdistrikt å landet skall finnas en valnämnd av fem inom distriktet boende personer. Ordförande i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnar Konungens befallningshavande årligen före februari månads utgång. De fyra ledamöterna jämte två suppleanter väljas varje år å ordinarie kommunalstämma i mars eller, i kommun, där fullmäktige finnas, å fullmäktiges ordinarie sammanträde i samma månad. Det åligger i förra fallet kommunalstämmans och i senare fallet kommunalfullmäktiges ordförande att ofördröjligen utan lösen låta tillställa en var av de valda ledamöterna och suppleanterna i valnämnden ett utdrag av stämmoprotokollet, i vad dem rör. Om de personers namn och bostad, som blivit till ordförande och suppleant för honom utsedda, låter Konungens befallningshavande i länskungörelserna meddela underrättelse.

54 §.

1. Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen, å tredje söndagen i september månad samt i fall, som i 17 § 2 mom. riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag, som av Konungen bestämmes.

I stad må dock valet av Konungens befallningshavande utsättas att äga rum å den söckendag, vilken infaller närmast före sön- eller helgdag, som ovan sagts.

Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att val till andra kammaren för viss valkrets skall förrättas å annan dag än i första stycket sägs, dock att val på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen alltid skola utsättas till dag under september månad.

2. Annat val till andra kammaren än i 1 mom. sägs förrättas å sön- eller helgdag. I stad, som bildar egen valkrets, må dock valet av Konungens befallningshavande utsättas att äga rum å söckendag, som infaller omedelbart före sön- eller helgdag, och i annan stad å söckendagen närmast före sön- eller helgdag, som för valkretsen i övrigt bestämmes till valdag. Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att valet skall hållas å annan dag än i förevarande moment sägs.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

56 §.

Valförrättare vare på landet valnämnden; i stad, som utgör ett valdistrikt, magistraten; och i annan stad magistratens deputerade, varom i 91 § här nedan sägs.

59 §.

Vid — — — — — kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöver det antal riksdagsmän valet avser.

Valsedel — — — — — åsyftas.

69 §.

När — — — — — avslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med formulär 2 vid denna lag samt i formuläret gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl — — — — — i valet.

Valkuverten — — — — — valkuverten inlagts.

79 §.

Ogill — — — — — med avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning eller upptager sådan å annat ställe än ovanför namnen;

vilken icke upptager något giltigt namn.

Finnas — — — — — ogilla.

80 §.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt.

Finnas å valsedel flera namn än som enligt 59 § är medgivet, anses det eller de sista, övertaliga namnen såsom obefintliga.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

83 §.

Vid rösternas sammanräknande användas av Konungen fastställda blanketter med anvisningar, och låte Konungens befallningshavande vid förrättningen föra protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända var för sig, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda valsedlarna skola förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

87 §.

1. Har någon, som blivit vald till riksdagsman, av sagt sig uppdraget eller eljest avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald, då skall Konungens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig förrättning, så kungjord, som i 26 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald. Blev den avgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från vilket plats först tilldelades honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valde, vilkens namn står främst på sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

2. Lag samma vare, där riksdagsman, som blivit utsedd jämlikt 1 mom., avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

95 §.

Valnämnden — — — — — verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, samt utgifter för stämplat skola gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler. Valkuvert och de i 69 § nämnda omslag bekostas av statsverket.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

96 §.

Ytterkuvert och innerkuvert, varom i 63 och 74 §§ sägs, skola vara av ogenomskinligt papper och försedda med ändamålsbeteckning samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet.

Formulär — — — — fastställas av Konungen.

Övergångsstadgande.

Denna lag träder med nedan stadgade undantag i kraft den 1 juli 1921.

Vid tiden för lagens trädande i kraft bestående indelning i val-distrikt skall oberoende av den nya lagen gälla, till dess annorlunda varder förordnat i den ordning 32 § föreskriver.

Har riksdagsman, som blivit utsedd enligt äldre lag, avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, skall vid ledighetens fyllande äldre lag tillämpas.

Formulär 1.

Formulär till valsedel vid val till första kammaren.

<i>Plats för partibeteckning.</i>	

Valsedelns storlek och antalet rum å sedeln må lämpas efter behovet.

*Vänstra sidan är avsedd för riksdagsmannan- och efterträdarenamn;
högra sidan är avsedd för särskilda efterträdarenamn.*

Formulär 2.

Formulär till protokoll vid riksdagsmannaval.

Protokoll i N. N. valdistrikt vid val av
ledamot i riksdagens andra kammare å — — —
(vallokalen) i — — — (orten) den — — —
(dag, månad och år).

Till förrättande av det riksdagsmannaval, som blivit utsatt att hållas här-
städes denna dag, sammanträdde klockan — — — den för sådant ändamål ut-
sedda valnämnd (eller i stad, som utgör ett valdistrikt: »stadens magistrat»; eller
i stad, som består av flera valdistrikt: »magistratens deputerade»).

-----¹
Valet fortgick till klockan — — — eftermiddagen med uppehåll — — —²
-----³

Vid valet avlämnades i vederbörlig ordning — — —⁴ valkuvert. Antalet av de
personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet, utgjorde — — —⁴
-----⁵

Samtliga valkuvert inlades i — — —⁴ omslag, vilket (vilka) förseglades med —
— —⁶ sigill, som här nedan finnas avtryckta.
-----⁷

Vid protokollet
N. N.

(Avtryck
av
sigill)

(Avtryck
av
sigill)

Att detta protokoll vid valförrättningen upplästs och befunnits riktigt, bekräftas,
N. N.

Ordförande vid valet.

N. N.

N. N.

A n v i s n i n g a r:

¹ Har valet till följd av gudstjänst ej kunnat börja å bestämd tid, varde det här anmärkt.

² Här angives tiden, varunder uppehåll i förrättningen, även på grund av gudstjänst, ägt rum.

³ Har någon förvägrats att utöva rösträtt, varde det, med tydligt angivande av personens namn och
orsaken till denna vägran, här anmärkt.

⁴ Antalet.

⁵ Skulle antalet valkuvert icke vara lika med antalet personer, som enligt anteckningarna i röstläng-
den deltagit i valet, angivas här sannolika anledningen till detta förhållande.

⁶ Antalet, som skall vara *minst två*.

⁷ Här upptages vad i övrigt förekommit av beskaflenhet att höra i protokollet antecknas.

2) att riksdagen, i anledning av motionen I: 225, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville, om möjligt till nästa riksdag, framlägga förslag, innebärande att den i den kungl. propositionen nr 353 föreslagna sammanräkningsmetoden för val till riksdagens andra kammare måtte införas att gälla även vid val till landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige.

3) att motionerna

a) I: 221, b) I: 222, c) I: 223, d) I: 224, e) I: 226, f) I: 227, g) II: 350, h) II: 351, i) II: 352 och k) II: 353 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

2) av herrar *Hellberg* och *Lyberg*, som ytterligare anført:

På samma gång som vi instämt i den av herr Clason m. fl. avgivna reservationen till förman för det kungliga förslaget, vilket synes oss innebära en avgjord förbättring i förhållande till den nu bestående valordningen, ha vi också velat giva uttryck åt vår principiella uppfattning i den föreliggande frågan. Enligt vår övertygelse är det proportionella valsättet i varje form genom den matematisk-mekaniska karaktär det ger åt valförrättningen och den skarpa gränsskillnad, som det praktiskt taget alltid kommer att uppdraga mellan partierna, ägnat att förtydliga och försvaga det personliga förhållande mellan valmännen och den valde, vilket ensamt verkligen kan göra röstgivningen till den förtroendeförläning som den bör vara och därmed också att borttaga det omedelbara och levande intresse, varförutan det politiska livet kommer att avmattas och förtvina i saknad av folkets sympati. Det är därför vår förhoppning att inom en ej allt för avlägsen framtid den redan nu på många håll förefintliga opinionen för en återgång till majoritetsval i enmanskretsar skall bli till allmänna, framkalla ett valsätt som byggande på den gamla hävdvunna grunden samtidigt genom kompletterande anordningar kan tillgodose minoriteternas berättigade krav att i representationen bli företrädare.

Skulle även med tillämpning av de nu ifrågasatta valkrets- och valmetodsbestämmelserna icke endast ovan omförmälda, med själva det proportionella systemet förbundna olägenheter kvarstå, utan jämväl, trots de onekliga förbättringarna, från proportionell synpunkt mindre tillfredsställande valresultat erhållas, våga vi förmoda, att den redan nu på många håll starka opinionen för återgång till majoritetsval bliver allt starkare och förr eller senare tränger igenom.

3) av herr *Klefbeck*, som med avseende å det önskvärda i att återgå till majoritetsval instämt med herrar *Hellberg* och *Lyberg*.

4) av herr *Leander*, som ytterligare anförde:

Då Kungl. Maj:ts förslag synes ägnat att avlägsna de mest i ögonen fallande brister uti vår nu gällande valmetod, har jag inom utskottet tillhört dem, som påyrkat, att förslaget borde tillstyrkas. Utan att vara synnerlig vän av proportionalismen anser jag dock, att så länge den är i lag påbjuden, bör den tillämpas på ett så rättvist och rationellt sätt som möjligt. Då emellertid utskottsmajoriteten funnit sig böra hemställa om avslag å den Kungl. propositionen och i varje fall fortsatt utredning i ärendet väl kommer att äga rum, har jag ansett, att därvid jämväl borde undersökas, huruvida icke ett återvändande i viss grad till majoritetsvalsprincipen vore bästa sättet att lösa det invecklade spörsmålet. Jag är nämligen livligt övertygad om, att därförutan skall det visa sig omöjligt att låta den »personmetod», som proportionsvalsakkunnige giva avgjort företräde framför »partimetoden», komma till sin fulla rätt. Jag har därför yrkat, att utskottet med anledning av herr *Jönssons* i *Fridhill* motion II:352 bort hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att under den försatta revisionen av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen måtte tagas i övervägande, huruvida och i vad mån en återgång till enmansvalkretsar och majoritetsval i fråga om valen till andra kammaren lämpligen må äga rum.

5) av herrar *Johansson* i *Kälkebo* och *P. S. Hedlund* i *Östersund*, som anförde:

Sedan ett inom utskottet väckt förslag om sammanförande av de båda nuvarande stadsvalkretsarna *Malmö* samt *Hälsingborg*, *Landskrona* och *Lund* till en valkrets och de tre återstående valkretsarna inom *Malmöhus* län till en valkrets, liksom ock det förslag, som innefattas i herr *Olssons* i *Kullenbergstorp* motion, icke vunnit utskottets bifall, hava vi för närvarande biträtt utskottets avslagsyrkande av den kungl. propositionen. Storstädernas avskiljande till egna valkretsar utan förening med landsbygd synes oss vara en riktig tanke, som även i fråga om en stad av *Malmö* storlek med den modifikation som ovan framhållits borde förverkligas. Då vidare utskottet ej ansett sig kunna upptaga de andra förslag, som framlagts i de sakkunnigas betänkande och i olika motioner, till be-

handling och härigenom ett bifall till den kungliga propositionen endast torde innebära en lösning av föreliggande problem av kort varaktighet, hava vi även härigenom funnit, att propositionen trots de i densamma framlagda förbättringarne av den proportionella valmetoden för närvarande kunde avstyrkas. Skulle emellertid herr Olssons i Kullenbergstorp motion nr II: 350 vinna bifall eller ännu hällre det inom utskottet väckta förslaget, om de båda stadsvalkretsarnas i Malmöhus län sammanslagning till en valkrets och återstående delar av länet till en valkrets, äro vi om också med en viss tvekan beredda att stödja förslagets genomförande i den form detsamma i herr Clasons m. fl. reservation erhållit, dock med den ändring, att § 30 får följande lydelse:

»För valen — — — — nämligen:

Stockholms stad;

Göteborgs stad;

Göteborgs och Bohus läns landstingsområde;

Malmö, Hälsingborgs, Landskrona och Lunds städer;

Malmöhus läns valkrets, innefattande länets landsbygd samt städerna Ystad, Trälleborg, Skanör med Falsterbo och Eslöv.

Älvsborgs läns norra — — — — övriga län.»

6) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»I sin skrivelse — — — — måtte för riksdagen föreläggas.

Utskottet, som särskilt funnit införandet av större valkretsar, så länge det proportionella systemet och samfälliga val bibehållas, vara av synnerlig vikt, vill dock framhålla, att därvid landsbygd icke bör sammanföras med storstäder. I det kungliga förslaget hava ock Stockholm och Göteborg gjorts till självständiga valkretsar, men utskottet anser, att även beträffande Malmö en liknande anordning bort träffas eller, där Malmö icke ensam kunnat bilda lämplig valkrets, en sammanslagning av Malmö, som nu utgör egen valkrets, med den n. v. stadsvalkretsen Hälsingborg—Lund—Landskrona bort ifrågasättas, varvid Malmöhus län i övrigt skulle bilda en valkrets. Å andra sidan synes det utskottet, som skulle den av Kungl. Maj:t föreslagna uppdelningen av Älvsborgs län å två valkretsar vara både godtycklig och olämplig. Då emellertid frågan om valkretsarnas omreglering i antydd riktning förutsätter en förbättrad valmetod, och för så vitt förslaget härom, på ovan anförda skäl, icke nu slutgiltigt prövas — vilket åter förutsätter, att frågan om de s. k. officiella valförberedelserna definitivt får utan prövning falla — lär även

frågan om valkretsregleringen böra anstå, av huru stor vikt den än måste erkännas vara.

Slutligen anser sig utskottet böra erinra därom, att den framlagda propositionen avser ändringar i den vallag, som utfärdades 26 nov. 1920 och som ännu ej tillämpats. Utskottet vill i detta sammanhang uttala, att det synes utskottet hava varit riktigare, då ändringar i valsätt och valkretsindelning förutsågos skola 1921 föreslås, om Kungl. Maj:t låtit med vallagens utfärdande anstå, tills de grundlagsändringar genomförts, vilka voro dess nödvändiga förutsättningar. Nu har denna vallag redan i en punkt vid denna riksdag ändrats, och skulle Kungl. Maj:ts föreliggande proposition bifallas, innebure detta nya, särdeles vittgående ändringar i denna alldeles nya lag såväl i år som sannolikt även nästa år, därest proportionsvalsakkunniges övriga förslag då skulle till prövning framläggas och i en eller annan form godkännas. När den äldre vallagen 1907 av riksdagen villkorligt antogs på liknande sätt som nya vallagen 1919, dröjde Kungl. Maj:t med utfärdandet till 1909, och utskottet finner, att det även beträffande 1919 års villkorligt antagna, av riksdagen redan 1920 före utfärdandet i vissa delar ändrade vallag varit med vår konstitutionella rätt mest förenligt, om med lagens utfärdande fått anstå till 1921, så mycket mera som Kungl. Maj:t icke funnit sig böra före 1920 års riksdags sammanträdande utfärda den samma. Efter utskottets mening förelåg i själva verket icke något slutgiltigt riksdagsbeslut rörande nya vallagen, förrän förutsättningen — grundlagsändringarna av 1921 — blivit uppfylld, och riksdagen kunde, såsom även 1920 faktiskt skedde, ända till dess ensidigt ändra sitt beslut, en möjlighet, som också tillkommit 1921 års riksdag före grundlagsändringarnas antagande, så vida utfärdandet 26 nov. 1920 ej ägt rum: Kungl. Maj:t hade rätteligen icke något definitivt riksdagsbeslut att dessförinnan för sin del pröva.

Då utskottet icke — — — motionerna.»

*Bilaga till herr Clasons m. fl. reservation.***Folkmängd och antal riksdagsmän i andra kammarens valkretsar.****1. Med nu gällande valkretsindelning.**

V a l k r e t s	Folkmängd d. 1 jan. 1920	Antal represen- tanter	Folkmängd per repre- sentant
Stockholms stads första	215,768	8	26,971
» » andra	199,433	8	24,929
Stockholms läns södra	153,052	6	25,509
» » norra	83,963	3	27,988
Uppsala län	135,167	5	27,033
Södermanlands läns norra	74,561	3	24,854
» » södra	114,417	4	28,604
Östergötlands läns norra	97,438	4	24,360
Norrköping och Linköping	86,884	3	28,961
Östergötlands läns södra	118,626	5	23,725
Jönköpings läns östra	90,950	4	22,738
» » västra	134,599	5	26,920
Kronobergs läns östra	90,354	3	30,118
» » västra	67,595	3	22,532
Kalmar läns norra	92,807	4	23,202
» » södra	137,080	5	27,416
Gottlands län	55,982	3	18,661
Blekinge län	147,729	6	24,622
Kristianstads läns nordvästra	131,617	5	26,323
» » sydöstra	107,863	4	26,966
Malmöhus läns norra	76,691	3	25,564
» » mellersta	111,444	4	27,861
» » södra	93,279	4	23,320
Hälsingborg, Landskrona och Lund	88,296	3	29,432
Malmö stad	111,931	4	27,983
Hallands län	147,753	6	24,626
Göteborgs och Bohus läns södra	125,356	5	25,071
» » » » norra	94,619	4	23,655

V a l k r e t s	Folkmängd d. 1 jan. 1920	Antal represen- tanter	Folkmängd per repre- sentant
Göteborgs stad	200,577	8	25,072
Älvsborgs läns norra	68,342	3	22,781
» » mellersta	102,443	4	25,611
» » södra	127,294	5	25,459
Skaraborgs läns norra	119,030	5	23,806
» » södra	124,128	5	24,826
Värmlands läns norra	65,686	3	21,895
» » östra	110,928	4	27,732
» » västra	89,027	3	29,676
Örebro läns norra	121,801	5	24,360
» » södra	94,280	4	23,570
Västmanlands läns östra	88,913	3	29,638
» » västra	78,606	3	26,202
Kopparbergs läns östra	80,782	3	26,927
» » västra	94,738	4	23,685
» » norra	75,535	3	25,178
Gästrikland	106,732	4	26,683
Hälsinglands södra	70,263	3	23,421
» » norra	88,235	3	29,412
Medelpad	105,511	4	26,378
Ångermanlands södra	90,522	4	22,631
» » norra	66,707	3	22,236
Jämtlands läns södra	68,116	3	22,705
» » norra	63,869	3	21,290
Västerbottens läns södra	101,101	4	25,275
» » norra	78,275	3	26,092
Norrbottnens läns södra	90,417	4	22,604
» » norra	89,925	3	29,975
Samtliga valkretsar	5,847,037	230	25,422

2. Med den föreslagna valkretsindelningen.

Valkretsar		Folkmängd den 1 jan. 1920	Antal riksdags- män enligt R. O. § 15 mom. 1	Rest	Tillägg enligt R. O. § 15		Summa riksdags- män
					mom. 2	mom. 3	
1	Stockholms stad	415,201	16	8,449	—	—	16
2	Stockholms län	237,015	9	8,217	—	—	9
3	Uppsala »	135,167	5	8,057	—	—	5
4	Södermanlands »	188,978	7	11,024	—	—	7
5	Östergötlands »	302,948	11	23,306	—	1	12
6	Jönköpings »	225,549	8	22,173	—	1	9
7	Kronobergs »	157,949	6	5,417	—	—	6
8	Kalmar »	229,887	9	1,089	—	—	9
9	Gottlands »	55,982	2	5,138	1	—	3
10	Blekinge »	147,729	5	20,619	—	1	6
11	Kristianstads »	239,480	9	10,682	—	—	9
12	Malmöhus läns norra	210,957	8	7,581	—	—	8
13	» » södra	270,684	10	16,464	—	1	11
14	Hallands län	147,753	5	20,643	—	1	6
15	Göteborgs o. Bohus läns landstingsområde	219,975	8	16,599	—	1	9
16	Göteborgs stad	200,577	7	22,623	—	1	8
17	Älvsborgs läns norra	170,785	6	18,253	—	1	7
18	» » södra	127,294	5	184	—	—	5
19	Skaraborgs län	243,158	9	14,360	—	1	10
20	Värmlands »	265,641	10	11,421	—	—	10
21	Örebro »	216,081	8	12,705	—	1	9
22	Västmanlands »	167,519	6	14,987	—	1	7
23	Kopparbergs »	251,005	9	22,257	—	1	10
24	Gävleborgs »	265,230	10	11,010	—	—	10
25	Västernorrlands »	262,740	10	8,520	—	—	10
26	Jämtlands »	131,985	5	4,872	—	—	5
27	Västerbottens »	179,376	7	1,422	—	—	7
28	Norrbottnens »	180,342	7	2,388	—	—	7
Summa		5,847,037	217	330,463	1	12	230